

Китай

очима українця

Олександр ХРАПАЧОВ

Безмежна культурна спадщина Китаю притягує своєю казковістю й неординарністю. Віковий культурно-історичний стовбур зазнавав торсійних коливань, утворюючи енергію в соціумі, впливаючи на культуру й світобачення. Тибетський ламаїзм із відтінками прадавньої релігії Бон та пізніший вплив буддиської культури; китайський даосизм, що вириває із глибин китайського світобачення, – усе це фундамент, на якому ґрунтується ментальність китайської нації. Це стрижень творення історії, в якій закарбовані радість і горе, надія та безвихідь (біле й чорне, духовне й земне).

Усвідомивши це протягом 2008–2009 років, коли я мешкав у Китаї, зрозумів і те, як саме його, так скажемо, силовий центр рухає націю вперед, а всесвіт гармонійної субстанції (їнь і янь), наче мікрокосмос, стає рушієм китайської думки. Цей життєвий струмінь вириває з віків, поглинаючи нас своєю силою і всеосяжністю.

Подорожуючи містами й провінціями, усвідомив, як буття змінює світобачення європейця. У Китаї переважає буддизм. У ньому (на відміну від християнства, де Бог є владики, а людина підкорена йому, й це, на мій погляд, спонукає до апатичної поведінки, коли покладаються на всепрощення Богом) Буддою (просвітленим) може стати кожна людина в результаті вознесіння до рівня шамбали у стані нірвани. Мені здається, що ця релігія впливає на підсвідомість китайців, спонукаючи

їх до самовдосконалення, самовивчення й самоорганізації. Сутність нації виявляється хоча б у тому, що за панування ідеології матеріалізму рівень утримання монастирів та храмів може слугувати зразком ставлення до духовної й культурної спадщини. Вся історична архітектура Китаю, а також будівлі вищих державних установ як синтез сучасного зодчества з храмовою архітектурою спрямовані на медитацію.

Свого часу буддизм прийшов до Китаю з Індії, щоб умиротворити народ після постійних війн та боротьби за владу. Характерно, що це породило іншу проблему: інтелігенція, не витримавши гостроти соціальної боротьби, знайшла розраду в релігії. Занурившись у себе, люди різко обмежили спілкування із соціальним середовищем, а відтак не афішували, не пропонували своїх умінь і знань. За цих умов владу здобули

активніші та емоційно стійкіші представники суспільства. Якби не вплив конфуціанства, невідомо, яких сюрпризів могла б чекати китайська цивілізація.

Утім, повернімося до феномену сучасного розвитку Китаю, його соціального життя. Через перенаселення країни створилися навіть соціальні прошарки, неспроможні здобути вищу освіту. Навіть у разі, якщо всі свої щасливі шкільні роки діти присвятять навчанню з ранку до ночі. В деяких школах вони проводять по дванадцять годин на день. Адже вирішальним для учнів є конкурс на вступ до вищих навчальних закладів. Щасливчики-студенти мають можливість опанувати затребувані професії, бути успішними в майбутньому. Решта випускників шкіл поповнюють сферу обслуговування. Парадокс полягає в тому, що в Китаї не існує бюджетної форми

63

навчання. І навіть якщо дитина має великий хист і талант до певної професії, через відсутність коштів не може продовжити навчання. Китайці дивуються, коли дізнаються, що в Україні багато студентів навчаються безоплатно і держава ще платить їм за це стипендію. Також є деякі нюанси в середній освіті. Наприклад, у нас учні після першого класу середньої школи вже вміють читати. У них відводять шість років, щоб навчити писати й читати ієрогліфи. Це дуже ускладнює інформаційне пізнання світу. Деякі люди протягом усього життя так і не можуть повноцінно навчитися читати.

У Китаї проживають представники п'ятдесяти шести національностей, кожна з яких має свій національний одяг і, що характерно, індивідуальні зовнішні риси. Проте в степових регіонах під впливом глобалізації національні обряди геть зникли, а в гірських, бідніших і менш доступних, – історичні традиції збереглися майже сповна. Як у нас у Карпатах.

У лютому під час тритижневого святкування китайського Нового року, я поїхав у міфологізовані гори Хуаньшань, що у провінції Аньхой (центральний Китай). Дорогою з міста Сучжоу провінції Цзянсу побачив, як щогодинно змінювалися пейзажі за вікном потяга й характер житлових будівель. Поступово степи й річки змінилися на вкриті бамбуком пагорби, а згодом – гори. З міста Хуаньшань потрібно було проїхати ще сімдесят кілометрів до славетних стовпових гір Хуаньшань. Їх зображають на всіх відомих китайських акварелях. Долаючи каньйони та мости через бурхливі гірські річки, наш мікроавтобус дістався підніжжя цих гір. Ще декілька кілометрів

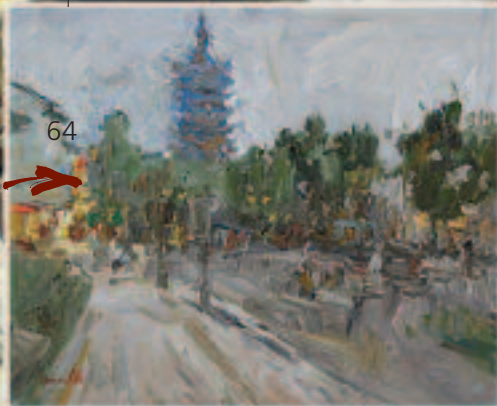
пішки в густому тумані, і переді мною відкрилися могутні гори, верхівки яких вінчали реліктові сосни. А з цих гір наче виривають кам'яні стовпи, що підпирають небо. Враження таке, немовби це і є космос, чисті вібрації пронизують тебе, даючи можливість відчути первозданність світу, розуміння того, як треба жити, щоб не марнувати буття. Я ще два дні вивчав каньйони, ліси, скелі і сусідні верхівки гірської гряди, перебуваючи у просторі, де не помічаєш часу.

Повертаючись додому в Сучжоу, де я жив дев'ять місяців, зупинився в Нанкіні, столиці провінції Цзянсу. Посеред міста розташована велика гора – її іменують Золотою. На ній – гробниці імператорів останніх і передостанніх правлячих династій. Загалом у Китаї історичні пам'ятки органічно вписуються в організоване, окултурне паркове середовище.

Це також приклад того, як історія і мистецьке життя, синтезуючись, зберігають консервативні традиції китайської культури.

Спрямовуючи свою діяльність на розвиток нових ідей і досягнень, китайці вивчають те, що не до кінця розуміють, набувають навичок у тому, чого ще не вміють, спонукають свою молодь їхати до інших країн вивчати культуру, мистецтво, науку. А потім, після повернення на батьківщину, – піднімати своє, китайське, примножуючи, збагачуючи здобутими знаннями й уміннями. Піднебесна запрошує викладачів із різних країн для поповнення й удосконалення своєї навчальної бази. За цими програмами китайці приїжджають і в нашу Національну Академію образотворчого мистецтва і архітектури. Навчаючись тут, вони пізнають українську спадщину через спілкування з викла-

дачами, а також вивчення фондів. Вони всотують інше бачення мистецтва, вирішення творчих ідей у нашій школі та нашій історії, набуваючи в такий спосіб досвіду іншої нації, культури, устрою.

Сучасне активне мистецьке життя розвивається в багатьох містах і провінціях Китаю, а також безпосередньо в Пекіні. Багатогранне, непередбачуване, емоційне мистецтво живе у власному світі, створюючи художню ауру не одного художника, а цілої плеяди, багатогранно висвітлюючи суспільне та концептуально-ідеалістичне життя. Зростання китайської економіки сприяло зміцненню матеріального становища художників Піднебесної, даючи їм можливість будувати величезні майстерні, подорожувати світом, збагачуючи свій досвід, надихаючись на нові полотна, нові ідеї. Велику увагу сучасні китайські художники приділяють відтворенню історії своєї країни, різної за подіями: перемоги і зради, революції суспільні й культурні позначилися на історичній спадщині, дещо зруйнувавши, а дещо й відтворивши.

Китайські митці, живучи цілими селищами, створили свій світ – неповторний, неординарний. Збільшуючи енергетичний струмінь постійним перебуванням у мистецтві не одного, а великої кількості митців. Тим самим надихаючи один одного, посилюючи спільне бачення, відкриваючи нові ланки світорозуміння, рухаючи свою культуру вперед до самовдосконалення.

Неабияке значення мають історично сформовані китайські стилі. Спадковість графічного бачення істотно впливає на сучасне мистецтво Китаю. Тільки деякі художники

змогли відірватися від генетично сформованого китайського стилю в образотворчому мистецтві, навчаючись в академічних школах Європи. Тепер вони викладають у вищих навчальних закладах, утворюючи нові підходи до втілення давніх, не раз зображуваних у живописній інтерпретації ідей. Через їхні картини немовби ще більше поринаєш у внутрішній всесвіт китайської культури; тонко, чуттєво зображеної, глибоко пережитої самим митцем, що відкриває для нас грані підсвідомості, про які ми чули, але недостатньо розуміли їх.

Невід'ємною частиною китайської культури є ієрогліфи. Їх тисячі і кожен – це окремий твір, правильно зображувати який навчаються роками. Система китайського мовлення являє сукупність мистецьких досвідів. Ієрогліф – це образотворче мистецтво, його чотириголосна мелодійна вимова – музична категорія. Завдяки цьому китайці – неймовірно співока нація, бо їхня мова – це і є пісня. До речі, дуже близька за фонетикою до китайської українська мова. Досвід китайських студентів довів, що серед іноземних мов найлегше їм вивчати українську, близьку за фонетичним складом. Хоча в усьому Китаї використовують однакові ієрогліфи, вимовляють їх по-різному в кожній провінції, іноді і в сусідніх містах, через що їхні мешканці не розуміють одне одного. Вихід знайшли, запровадивши загальний діалект Путунхуа, але знає його переважно молодь.

Перебуваючи в Китаї, набираєшся позитиву від людей. Вони ставляться до життя з радістю в серці, із піснею в думці. Хоча жити їм не легше, ніж нам.

